

Ivana Austová, *Šlechtické nobilitace 1627-1637*, České Budějovice 2009, 111 s. (diplomová práce Historického ústavu FF JU).

Oponentský posudek

Pobělohorské období se dlouhá léta potýkalo s nezájmem historiků, a je proto jednou z nejméně probádaných epoch českých dějin. Teprve v posledních letech se s úspěchem daří zaplňovat bílá místa ve výzkumu přelomové doby, jež následovala po roce 1620. Zatímco problematice vysoké šlechty bylo již věnováno několik monografií, o pobělohorské nižší šlechtě dosud nevíme téměř nic. Je proto velice sympatické, že diplomantka zaměřila svou pozornost právě k této vrstvě pobělohorské společnosti. Ve své práci představila obraz nižší šlechty, tak jak jej nabízejí koncepty nobilitačních listin uložené ve fondu Česká dvorská kancelář Národního archivu v Praze. Chronologické vymezení diplomové práce je dáno vydáním Obnoveného zřízení zemského, které kodifikovalo proměnu systému nobilitací, a smrtí císaře Ferdinanda II. v roce 1637.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. Po nezbytném úvodu, ve kterém Ivana Austová představila použité prameny a literaturu (s. 7-20), se ve druhé části své práce stručně zmínila o proměnách struktury šlechty od středověku až po 17. století (s. 21-24). Ve stejné kapitole pak načrtla také změny, k nimž došlo ve šlechtické titulatuře po vydání Obnoveného zřízení zemského roce 1627 (s. 24-31).

V další části práce se autorka snažila analyzovat nobilitační proces, a to od podání žádosti do české dvorské kanceláře až po vystavení nobilitační listiny (s. 32-40). Při koncipování této kapitoly se Austová potýkala s nedostatkem relevantních pramenů, které by jí umožnily lépe interpretovat jednotlivé kroky, jež musel žadatel podniknout, aby bylo jeho prosbě vyhověno. Naprostá většina složek z daného období totiž obsahovala pouze koncept nobilitační listiny, popřípadě krátkou žádost o udělení privilegia. Je třeba litovat především toho, že se nedochovalo více informací o přímluvcích, kteří budoucím rytířům či vladykům poskytlí svá doporučení. Pokud by se tak stalo, mohli bychom daleko snadněji vysledovat původ nobilitovaných a dozvědět se více o jejich předchozí kariéře. Údaje o jménech patronů některých nově nobilitovaných osob by sice bylo možné získat studiem písemností v rodových archivech hlavních exponovaných osob pobělohorské doby (např. RA Slavatů, RA Lobkoviců), takový výzkum by však jistě přesáhl nároky kladené na diplomovou práci. Daleko více zaráží, že autorka nepracovala s dnes již klasickou Stloukalovou prací *Česká kancelář dvorská*.¹ Přestože se přímo netýká sledovaného období let 1627-1637, Ivana Austová v ní mohla nalézt řadu zajímavých informací o procesních postupech uplatňovaných v české dvorské kanceláři i o struktuře a zaměstnancích tohoto úřadu. Je totiž patrné, že se úřední postup kanceláře ani její struktura v dané době asi mnoho nelišily od těch, jež popisuje Stloukal ve své knize. Vždyť až do roku 1628 se česká dvorská kancelář nacházela v rukou muže, jenž stál u zrodu její reformy na počátku 17. století - Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.

V poslední kapitole diplomové práce (s. 41-93) si Austová kladla za cíl sledovat původ nobilitovaných osob a jejich kariérní postup. Ve skutečnosti však kapitola podává pouze jakýsi přehled o zemských úřadech v raně novověkých Čechách, o jednotlivých hodnostech císařské armády, a úřadech městské, patrimoniální a církevní správy. Je velká škoda, že se Austová namísto těchto mnohdy nadbytečných informací nevěnovala interpretaci tabulky o profesním původu nobilitovaných, již uveřejnila na straně 102.

Při koncipování své práce se Ivana Austová neubránila některým zjednodušeným či dokonce chybným tvrzením. Zásadně nesouhlasím s výrokem autorky, „že nejjistější cesta, jak

¹ Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931.

vystoupat na vyšší příčky společenské hierarchie, je získat takový úřad, ve kterém bude dotyčný spjat s panovníkem (s. 55). Austová totiž zcela opomíjí úlohu patronů z řad vyšší šlechty, jejichž přímluva pravděpodobně významným způsobem ovlivňovala panovníkovo rozhodnutí, zda nobilitaci udělit či nikoliv. Nebylo jistě náhodou, že někteří z nobilitovaných vojáků působili ve vojsku Albrechta z Valdštejna či jiných vysoce vlivných důstojníků. Mnohem méně významu bych naopak přisuzoval poukazování na žadatelovu věrnost panovníkovi (s. 54). Domnívám se, že se spíše než o důvod udělení nobilitace jednalo o její nezbytný předpoklad. Skutečnost, že se tvrzení o žadatelově věrnosti panovníkovi pravidelně objevovalo v nobilitačních listinách, tomu jen nasvědčuje.

Součástí poslední kapitoly jsou i drobné medailonky, jež přibližují osudy nových šlechticů (s. 57-93). Austová při jejím koncipování vycházela především ze samotných konceptů nobilitačních listin, jejichž svědectví následně doplnila o informace vytěžené z kompendiální literatury k české šlechtě. Je škoda, že Ivana Austová nevyužila také edici berní ruly, neboť z ní mohla vytěžit další údaje o budoucím životě nobilitovaných, a to hlavně o jejich majetkovém zázemí.² Na základě stejného pramene lze doplnit například biogram Kryštofa Hynka Služetického ze Služátek, Johanna Bartoloměje Schelharta z Hartenfelsu, Václava Prokecia ze Šneberku, Jakuba Longina z Longinu, Jana z Lhoty, Antonína Binaga a zřejmě i dalších šlechticů. Stejný pramen mohl Austové dopomoci korigovat přepis některých osobních jmen. S náročnou paleografií se Ivana Austová totiž ne vždy vypořádala dobře. Dokládá to případ Johanna Schmidta, jenž měl zastávat úřad městského rady v tajuplně znějícím městě Creppau. Ve skutečnosti jde zřejmě o Opavu (německy Troppau). Mnohem více zaráží, že autorka nezná proslulého pražského bankéře nizozemského původu Jana de Witteho (s. 91), jehož osobnost se již dočkala dokonce i biografického zpracování.³

Závěrem: Ivana Austová si pro svou diplomovou práci vybrala velice zajímavé, avšak zároveň obtížné téma. Během koncipování práce se musela potýkat s nedostatkem relevantní odborné literatury i s omezenou výpovědní schopností pramenů. Ačkoliv koncepty nobilitačních listin poskytují historikům zajímavé informace, bez konfrontace s dalšími písemnostmi je jejich výpovědní hodnota nevysoká. Možná i z tohoto důvodu převládá v práci Ivany Austové deskriptivní rovina nad interpretací.

I přes naznačené připomínky doporučuji diplomovou práci Ivany Austové k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm „velmi dobře“.

České Budějovice 27. 5. 2009

Mgr. Pavel Marek, Ph.D.

² Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule I-II*, Praha 1953-1954.

³ Anton ERNSTBERGER, *Hans de Witte Finanzmann Wallensteins*, Wiesbaden 1954.